

je znotraj človeške pojavnosti polna dram.

Začetke nemškega ekspresionizma lahko zaznamujemo s štirimi mladimi amaterskimi slikarji: z Ernstom Ludwigom Kirchnerjem, Erichom Hecklom, Karlom Schmidtom – Rottlufom in Fritzem Bleylom, njihov študij arhitekture – ob drugem – ni brez povezave z oblikovanjem. K skupini Most, ta je v največji meri zastopana, spadajo še Emil Nolde, Otto Mueller in Max Pechstein. Lyonel Feininger pripada k skupini Modri jezdec, medtem ko Otto Dix in Max Beckmann stojita zunaj obeh skupin. Razstavna odsotnost vidnih predstavnikov Modrega jezdec, npr. zgodnjega Kandinskega, Campendonka, Kubina ali koga drugega, npr. g. Grosza, se da pojasniti s tem, kar je zbrano na Halbtturnu in kar je kot zbirka lahko ponudila obiskovalcem Cankarjevega doma. Lesorez in litografija sta med grafičnimi deli ekspresionistov tehniki, ki prednjačita. Prevladujoča črno-bela tehnika grafičnih listov je razumljiva, znotraj ekspresivnih izraznih možnosti so pri posameznikih zajeti kritični pogledi na posameznika in skupnost, na videz in trdo resnico, človek je ujet v iracionalno, privržen novodobnim ritualom in protislovjem, iz grafik veje volja za globljo spoznavno resnico in poduhovljenost. Seveda je velika razlika med posamezniki, ko gre za vprašanje grafične ustvarjalnosti, npr. Ernst Lud-

wig Kirchner je ustvaril okoli 2000 lesorezov, litografij in radirank, medtem ko je (odsotni) August Macke naredil, metaforično rečeno, zanemarljivo število grafičnih listov. Kolikšnega pomena je lesorez za ekspresioniste, je opozorila Cornelia Stabenow v širšem prikazu grafične zgodovine. Ustavila se je ob dejstvu, da sta že simbolizem in secesija v upodabljanju umetnosti v marsičem najavljala grafične možnosti, to pa je ekspresionizem eksplozivno razmahnil in razvejal v novih izraznih možnostih. Primarna črno-bela tehnika je prevladala, motivno pa je skupina ekspresionistov sledila zlasti (vele)mestnemu življenju v različnih možnostih, od ambientalnih, zabaviških, pa do cirkuških, pa portretov, aktov in vojnih prizorov idr. Naraven prehod do nove stvarnosti se da razložiti predvsem po vsebinskem sporočilu s socialno kritično ostrino.

Razstava v Cankarjevem domu je omogočila strniti prerez dobršnega dela nemških ekspresionističnih grafikov kot estetsko doživetje, ki ma živo stičišče z enim najplodnejšim obdobjem njihove umetnosti. Posredno nam kliče v spomin delež naših ekspresionistov v grafiki in ilustraciji, toliko drugačni in le s samosvojim profilom, morda premalo poznani. Zagotovo pa je razstava ena tistih, ki se zasidra v spomin kot bogato doživetje.

Igor Gedrih

GLOSA

ZLORABLJENO LJUDSKO PESNIŠTVO

Že od nekdaj je bila dragocenost ljudskega pesništva v tem, da je skozenj utripalo življenje naroda: njegovi običaji, posebnosti, kultura, temperament, bilo je izraz ljudskega mnenja in njegove volje, vedno v službi resnice in nepodkupljivega poštenja. Mnogokrat je bilo izraz upora proti zatiralcem (domačim in tu-

jim), zlasti se je izkazalo v narodnoosvobodilni vojni. Slovenci premoremo po zaslugi Borisa Paternuja in njegovih študentov na filozofski fakulteti ljubljanske univerze veličasten knjižni opus ljudskega pesništva iz obdobja NOB 1941–1945. Na ta opus smo lahko resnično ponosni, saj je čvrst dokaz, kako se je ves slovenski narod dvignil proti okupatorju.

Osebno sem vedno cenil ljudsko pesem kot pravi resnice, poštenja in pri-

marnega doživljanja. Ugajala mi je v njej tudi hudomušnost in smisel za humor, direktno streljanje v izbrano tarčo in neovinkarjenje pri poantiranju. Mislim, da se pri ljudski pesmi lahko učijo tudi poklicni pesniki, ki si s pesništvom služijo kruh, zlasti kar zadeva neposrednost izraza. Skratka: ljudsko pesništvo ima pomembno in dragoceno mesto v kulturi slehernega naroda.

Žal pa se je ljudsko pesništvo v nekaterih (južnih) delih Jugoslavije spremenilo v politično orodje, v trobilo političnih interesov, večkrat podlih in umazanih. Kaj naj si mislimo o »ljudskem pesništvu«, ki producira take verze: »S tobom čemo Slobodane, ako bog da – do Ljubljane!« Ali: »Rukovodstvo Slovenije – hoče zemljo da razbije!« ali: »Slovenijo, sram te bilo – šta je ovo s bratstvom bilo!« Lahko si mislimo, da ti verzi niso nastali spontano, temveč so bili naročeni od političnega vodstva Črne gore. Da bi preprost Črnogorec sovražil Slovenca, o tem resnično dvomim, zlasti če vé, da mu tisti Slovenec vsa ta dolga leta pošilja

iz svojih žuljavih rok prispevek za nerazvite. To »ljudsko pesništvo« je proizvod demagoške politike črnogorskega partijskega voditelja, ki je polaskal črnogorskemu narodu, »da ljudstva ni treba učiti politike, pač pa se morajo politiki učiti od ljudstva«. Pozabil pa je povedati razliko med resničnim ljudstvom in nahujskano množico. Poleg tega je to tudi dokaz, da se prav ničesar ni naučil od ljudstva. Isti voditelj je sam »ljudski pesnik«, saj je spesnil ljudsko pesmico »Ne pada sneg, da bi pokrili breg, temveč zato, da bi se za vsako zverjo pokazala sled«. Sled pa kajpak kaže po njegovem v Slovenijo... Poziv k orožju zoper Slovenijo in Slovence pa je izrekel kar v prozi, ker mu je očitno zmanjkalo pesniških sposobnosti.

Kot vidimo, je ljudsko pesništvo v nekaterih delih Jugoslavije degradirano na ceneno orodje dnevne politike. Prešlo je v sramotno službo sovražstva do bratskega naroda. Postalo je naročeno, mitingarsko verzificiranje. V nobenem primeru ne zasluži več častnega naziva »ljudsko«.

Dušan Mevlja

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

V dvojni številki zagrebškega Foruma (9–10) objavlja Aleksandar Flaker svoj prispevek z naslovom *Ikarov padec*, ki ga je imel na innsbruškem posvetovanju o znamenjih časa v sodobnem romanu in so se ga izmed Slovencev udeležili Žarko Petan, Kajetan Kovič, France Bernik in Franc Zadavec. Radoslav Katičić piše o Držićevem jeziku petdeset let po Rešetarju; Milan Rešetar je tedaj namreč objavil kritično izdajo Držićevih del. *Oblomov brez copat* je odlomek iz daljše proze z naslovom *Usoda*, ki jo je napisal Augustin Stipčević.

V dvojni številki (8–9) splitskih Moččnosti objavlja Nikica Kolumbić dramski prizor v treh delih z naslovom *Osman*, ki ga je napisal po istoimenskem Gunduličevem spevu. Marija Crnbori se spominja, kako se je pripravljala in kako je igrala v Sofoklejevi *Antigoni* na splitskem Peristilu. Vladimir Rismondo objavlja svoj pesniški *Triptih*. Pesnika je naslikal Milan Tolić; časopis prinaša še dve reprodukciji njegovih olj.

*

Dvojna številka (3–4) dubrovnške revije Dubrovnik je posvečena štiristoletnici Ivana Gundulića. Tako na primer Frano Čale piše o neobjavljenem dopivu k *Osmanu*. Napisal ga je Branko Angeli

*